

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата юридичних наук, професора Коваліва Мирослава Володимировича на дисертаційне дослідження Миргородської Ольги Миколаївни на тему «Забезпечення законності застосування заходів адміністративного примусу», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право» у разовій спеціалізованій вченій раді

Актуальність обраної теми

Актуальність теми дослідження є безсумнівною та зумовлена низкою об'єктивних причин, які відображають як внутрішні, так і міжнародні тенденції розвитку правової системи України. По-перше, сучасні реалії публічного адміністрування та правозастосовної практики вимагають більш чіткого і прозорого регулювання адміністративних заходів примусу. Застосування адміністративного примусу є важливим елементом підтримання громадського порядку та безпеки, проте це також одна з найчутливіших сфер, що впливає на права і свободи громадян. З кожним роком зростає кількість скарг на незаконне або непропорційне застосування примусових заходів, особливо з боку правоохоронних органів, що вказує на наявність суттєвих недоліків у правовому регулюванні цієї сфери.

По-друге, питання законності є ключовим у будь-якій демократичній правовій державі, особливо в контексті застосування адміністративного примусу, який часто передбачає обмеження прав і свобод громадян. Недосконалість або невизначеність законодавчих норм призводить до численних порушень прав осіб, що може мати серйозні наслідки як для окремих громадян, так і для суспільства загалом. Тому необхідність вдосконалення механізмів забезпечення законності в діяльності суб'єктів адміністративної юрисдикції стає нагальною задачею правової реформи в Україні.

По-третє, адміністративний примус відіграє важливу роль у контексті розвитку міжнародних правових стандартів і адаптації національного законодавства до європейського права. Україна, рухаючись шляхом інтеграції

до Європейського Союзу, зобов'язана імплементувати європейські правові норми, зокрема ті, що стосуються захисту прав людини та механізмів правового примусу. Відповідно, актуальність дослідження також зумовлена необхідністю приведення українських правових норм у відповідність до вимог міжнародного права, зокрема рішень Європейського суду з прав людини.

По-четверте, забезпечення законності під час застосування заходів адміністративного примусу є необхідним для збереження довіри громадян до державних інституцій. У сучасних умовах, коли суспільство вимагає підвищеної відповідальності від посадових осіб, надзвичайно важливо, щоб заходи примусу були правомірними, обґрунтованими та пропорційними. Недовіра до правоохоронних органів і органів адміністративної юрисдикції, спричинена випадками порушення законності, може призвести до послаблення легітимності всієї правової системи.

Нарешті, ця тема набуває особливого значення у світлі сучасних тенденцій щодо забезпечення прав людини. У багатьох випадках адміністративний примус використовується як реакція на суспільні виклики (тероризм, масові заворушення, порушення громадського порядку), але важливо, щоб такий примус не порушував основоположних прав і свобод людини. Це ставить перед науковим дослідженням важливе завдання – знайти баланс між ефективністю адміністративного примусу та дотриманням принципу законності і прав людини.

Виходячи з цього, тема рецензованого наукового дослідження О.М. Миргородської є цілком актуальною і своєчасною з огляду на потреби адміністративно-правової науки та практики діяльності суб'єктів адміністративної юрисдикції.

Про актуальність теми дисертації О.М. Миргородської свідчить також її відповідність виконанню основних положень Стратегії розвитку органів правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки, Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 рр., затвердженої Указом Президента України від 20.05.2015 р. № 276/2015, Плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету

Міністрів України та Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 04 березня 2015 р. № 213-р., Пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності на 2022 р., Пріоритетних напрямків розвитку правової науки на 2016-2020 рр., затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 3.03.2016 № 14-10, та загальноуніверситетської наукової теми «Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування».

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, які сформульовані у дисертації

Сформульовані в дисертації наукові положення, висновки і рекомендації є достатньо обґрунтованими з точки зору логіки та методології наукового дослідження. Їх отриманню передувала значна робота з аналізу наукових джерел, в яких висвітлюються питання з'ясування правової природи заходів адміністративного примусу та особливостей їх застосування у контексті дотримання законності і захисту прав та інтересів громадян з подальшим виявленням ефективних механізмів та інструментів, спрямованих на вдосконалення цього процесу.

Використовуючи порівняльно-правовий, логіко-семантичний, формально-юридичний метод, методи аналізу та синтезу, класифікації та групування, метод моделювання, індуктивний та дедуктивний методи, а також соціологічні прийоми отримання інформації: аналіз документів, статистичні аналізи проведено теоретичне узагальнення наукових розробок і позицій провідних вчених, що дозволило здобувачеві сформулювати низку важливих наукових положень, висновків та рекомендацій.

Високий ступінь вірогідності та наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено опрацюванням значного обсягу використаних джерел – більше 200 найменувань.

Комплексність і системність дослідження зазначеної проблематики

демонструє структура дисертації О.М. Миргородської. Так, автор, розглядаючи у першому розділі правову природу та види заходів адміністративного примусу, дисертантка визначила поняття, з'ясувала сутність та зміст законності діяльності щодо застосування заходів адміністративного примусу. Висвітила правову та соціальну обумовленість дотримання законності під час застосування заходів адміністративного примусу.

Другий розділ присвячено характеристиці основних напрямів забезпечення законності застосування заходів адміністративного примусу, у результаті чого розглянуто особливості забезпечення законності застосування запобіжних адміністративно-правових заходів, забезпечення законності застосування заходів адміністративного припинення, забезпечення законності застосування заходів адміністративної відповідальності за порушення нормативно-правових положень.

У третьому розділі дисертантом розглянуто напрями формування нової парадигми забезпечення законності застосування заходів адміністративного примусу в діяльності публічної адміністрації. Дисертанткою охарактеризовано систему гарантій забезпечення законності застосування заходів адміністративного примусу та шляхи підвищення ефективності їх реалізації. Окрему увагу приділено міжнародним стандартам дотримання принципу законності застосування заходів адміністративного примусу, а також вивчено світовий досвід нормативно-правового забезпечення законності застосування заходів адміністративного примусу та шляхи його імплементації в Україні.

З огляду на це, рецензоване наукове дослідження є логічним і таким, що відповідає меті та завданням, а його цілісність забезпечується належним структуруванням матеріалу.

Про обґрунтованість та достовірність основних результатів дисертаційної роботи свідчить також рівень їх практичного впровадження у наукову діяльність та навчальний процес.

Основні наукові положення і висновки рецензованої дисертаційної роботи відображено в десяти наукових публікаціях, чотири з яких опубліковані у наукових фахових виданнях України, а також у шести тезах доповідей на

науково-практичних конференціях.

Кількість, обсяг та зміст друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» галузі знань 08 «Право» і надають авторові право публічного захисту дисертації.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи, основними публікаціями дозволяє визнати, що достовірність її результатів не викликає сумніву. Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи визначається тим, що вона являє собою одне з перших на вітчизняних наукових теренах дослідження, спрямованого на вироблення авторської концепції забезпечення законності застосування заходів адміністративного примусу, формулювання пропозицій до законодавства, розробку нових теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо забезпечення законності їх застосування, а також отримання нових наукових знань. В роботі теоретично обґрунтовуються та переконливо підтверджуються емпіричними даними висновки, рекомендації та положення, які відрізняються новизною та перспективністю. Значну частину результатів дослідження одержано вперше, окремі положення набули подальшого розвитку та удосконалення.

Погоджуючись у цілому з усіма, визначеними автором науковими положеннями, висновками та пропозиціями, вважаємо за необхідне акцентувати увагу на деяких з них.

Заслужує на схвалення та підтримку позиція автора щодо необхідності удосконалення теоретичних визначень понять «примус», «адміністративний примус», «захід адміністративного примусу», «спосіб примусового впливу», «застосування заходів адміністративного примусу», «законність застосування заходів адміністративного примусу», «порушення законності застосування заходів адміністративного примусу» тощо.

Переконливою є позиція автора щодо розуміння правової та соціальної

обумовленості дотримання законності під час застосування заходів адміністративного примусу, що полягає: по-перше, у необхідності вжиття державою адекватних заходів щодо зняття чи подолання у суспільстві соціальних протиріч шляхом застосування активних способів впливу на поведінку індивідуальних або колективних суб'єктів права, таких як примус та переконання; по-друге, у державній потребі, яка домінує над суспільною свідомістю і призводить до появи адміністративно-правових норм, спрямованих на забезпечення прав та інтересів громадян під час застосування адміністративно-примусових заходів, а варіативність вибору засобів правового реагування на можливі порушення таких норм коректно пов'язувати з їх соціальною та економічною обумовленістю.

В роботі дістало подальшого розвитку вивчення видів порушень законності застосування заходів адміністративного примусу, які відображають їх юридичну природу, зумовлену особливостями реалізації способу примусового впливу, що характеризує їх зміст, і є основою для розробки та вдосконалення адміністративно-правових способів та засобів забезпечення законності застосування таких заходів адміністративного примусового впливу.

Отже, сформульовані в роботі положення мають авторський характер та репрезентують індивідуальне бачення подальшої концепції удосконалення інституту забезпечення законності застосування заходів адміністративного примусу. На мій погляд, вони можуть слугувати плідним підґрунтям для подальших досліджень, присвячених тематиці вдосконалення адміністративних процедур, відповідних проваджень в цілому та законності їх здійснення.

Висновки і рекомендації дисертації характеризуються високим рівнем достовірності. Про це свідчать позитивні відгуки авторитетних вчених-адміністративістів; успішна апробація на кафедральних заходах, науково-практичних конференціях.

Загалом, викладене свідчить про такі позитивні риси рецензованої дисертаційної роботи, як актуальність, наукова новизна, практична значущість, методологічна обґрунтованість та доступність для сприйняття. Робота О.М. Миргородської є завершеною працею, в якій отримані нові науково

обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, яке полягає у виробленні авторської концепції забезпечення законності застосування заходів адміністративного примусу, формулюванні пропозицій до законодавства, розробці нових теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо забезпечення законності їх застосування, а також отриманні нових наукових знань.

Дисертація виконана українською мовою. Матеріал викладається чітко, послідовно, юридично грамотно, з використанням наукового стилю. Дослідження повною мірою відповідає спеціальності 081 «Право».

Дисертацію оформлено відповідно до вимог, встановлених чинним законодавством.

В ході вивчення матеріалів дисертаційного дослідження О.М. Миргородської не виявлено фактів порушення академічної доброчесності. Дисертантка коректна у здійсненні наукової полеміки, у рецензованій роботі наведені посилання на джерела інформації – ідеї, твердження, відомості, розробки, які згадані у тексті дисертаційного дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Поряд із зазначеними позитивними моментами у рецензованому дослідженні, як і в будь-якій по-справжньому творчій праці, в роботі О.М. Миргородської містяться деякі дискусійні положення та положення, які потребують уточнення, а отже загальна позитивна оцінка дисертації не виключає певних зауважень і побажань, які носять рекомендаційний характер і можуть бути використані автором у подальших наукових дослідженнях.

1. У підрозділі 1.2 дисертації наводиться важливість соціальних та правових умов для дотримання законності, але бракує конкретних рекомендацій щодо того, як саме можна покращити законодавчу базу або змінити соціальні умови для підвищення ефективності примусових заходів. Було б доцільно включити пропозиції щодо вдосконалення механізмів

адміністративного контролю чи корекції правової свідомості суб'єктів владних повноважень.

2. У дисертації автором згадується про важливість контролю і нагляду як засобів забезпечення законності під час застосування заходів адміністративного примусу, проте залишається невизначеним чітке розмежування між цими поняттями в частині їх використання суб'єктами правозастосування. В деяких випадках ці терміни можуть бути вживані як взаємозамінні, але їх роль у забезпеченні законності застосування заходів адміністративного примусу відрізняється. Необхідно додати пояснення щодо розмежування цих понять та навести приклади з правозастосовної практики.

3. У підрозділі 3.1 йдеться про складність реалізації заходів адміністративного примусу через фрагментарність законодавчого регулювання. Однак, не пропонується конкретних шляхів систематизації нормативно-правової бази. Було б доцільно запропонувати варіанти кодифікації норм, що регулюють примусові заходи, або розробку окремого нормативного акту, який би уніфікував ці правила. До речі, автором згадується пропозиція створити Закон України «Про адміністративний примус», але немає подальшого обговорення цієї ідеї та її можливих переваг і недоліків.

4. Значна частина третього розділу роботи присвячена теоретичному визначенню поняття та класифікації гарантій законності застосування заходів адміністративного примусу. Водночас конкретні проблеми практичного застосування заходів адміністративного примусу та реальні недоліки чинної системи залишаються недостатньо висвітленими. Доцільно було б надати більше прикладів з практики, які ілюструють типові порушення законності або труднощі у реалізації заходів адміністративного примусу, що додало б розділу більше прикладної цінності.

Висловлені зауваження і побажання не применшують загальної високої оцінки рівня виконання дисертаційної роботи, її теоретичної цінності та практичної значущості, а перелічені дискусійні положення складають підґрунтя для подальших досліджень та продовження роботи щодо удосконалення

наукової думки, підтверджують творчий характер праці, яка добре підготовлена і належним чином оформлена.

ВИСНОВОК

Дисертація Миргородської Ольги Миколаївни на тему: «Забезпечення законності застосування заходів адміністративного примусу», подана на здобуття ступеня доктора філософії є самостійною завершеною науково-дослідною працею, в якій отримані нові, науково обґрунтовані результати, що вирішують важливе для науки адміністративного права та правозастосовної практики завдання.

Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право», вимогам, що пред'являються до такого різновиду наукових робіт у Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, вимогам оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами, внесеними наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759), а її автор – Миргородська Ольга Миколаївна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

**Офіційний опонент –
завідувач кафедри адміністративно-правових
дисциплін Інституту права
Львівського державного
університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, професор**

Мирослав КОВАЛІВ

